

Dorota O W E R K O

Wokalizm gwary wsi Kumów w woj. chełmskim*

Le vocalisme du patois du village Kumów dans la voïvodie de Chelm

Kumów położony jest w południowo-wschodniej części województwa chełmskiego. Wieś ma kilka odgałęzień, które w prostej linii osiągają długość ok. 4 km. Wymienioną miejscowość zamieszkuje ok. 900 osób.

Złożona sytuacja polityczna całej Ziemi Chełmskiej, częste wojny polsko-ruskie, zmiany właścicieli tych terenów powodowały mieszanie się ludności. W rezultacie tych procesów dochodziło do wzajemnych wpływów kulturowych i językowych ludności etnicznie ruskiej i polskiej. W przeszłości były to bowiem tereny, które zamieszkiwali (aż do II wojny światowej) zarówno Polacy, jak i Ukraińcy. W latach 1946-1947 ludność etnicznie ruska została stąd wysiedlona.

Przedstawione procesy polityczno-administracyjne i demograficzne miały wpływ na język mieszkańców badanej wsi. Stąd też w analizowanej gwarze polskiej obok cech rodzimych występują cechy obce, ukraińskie.

Dotychczas, jak wynika ze stanu badań nad gwarami chełmskimi, brak jest szczegółowych prac poświęconych gwarom okolic Kumowa.

Ogólne informacje o gwarach tego terenu przynosi kartoteka *Atlasu gwar Lubelszczyzny* [AGL]. Znajdują się tam materiały z takich miejscowości okolic Kumowa, jak: Strupin Duży, Andrzejów, Brzeźno, Dorohusk. Informację o języku tego terenu przynoszą również teksty gwarowe Lubelszczyzny [TGL] ze wsi: Siennica Różana, Huta, Siedliszcze, Pławanice, Świerże oraz Strupin.

Położenie geograficzne, przemiany polityczno-administracyjne, zmiany stosunków ludnościowych sprawiły, że gwara badanego terenu odzwierciedla

* Artykuł jest fragmentem pracy magisterskiej, wykonanej pod kierunkiem prof. Michała Łesiowa.

dawne stosunki. Gwara Kumowa jest zaliczana do zbioru gwar, na które pewien wpływ wywarły gwary języków wschodniosłowiańskich.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie i analiza materiału fonetycznego, pochodzącego z gwary wsi Kumów.

Opozycje fonologiczne. W celu ustalenia inwentarza fonemów gwary Kumowa, należy przeprowadzić jej analizę fonologiczną. Na podstawie wyróżnienia par minimalnych drogą opozycji lokalizacji oraz drogą stopnia otwarcia można wyodrębnić maksymalną liczbę fonemów występujących w badanej gwarze.

Opozycja lokalizacji polega na przeciwstawieniu dźwięków wysokich, średnich i niskich szeregu przedniego odpowiednim dźwiękom szeregu tylnego, przy czym opozycja poszczególnych par dźwiękowych musi stanowić także opozycję semantycznie diakrytyczną, aby można było uznać zestawione dźwięki za samodzielne pod względem fonologicznym.

|i| : |u| — |obić| : |obuć| ‘założyć komuś buty’, |gńiść| : |gnuść| ‘gnuścić’, |ńit| : |ńut|;

|e| : |o| — |bećyć| : |boćyć sé|; |bek| : |bok|; |mećy| : |moćy|.

Opozycja stopnia otwarcia jest realizowana zarówno przez dźwięki szeregu przedniego, jak i szeregu tylnego, z tym że zachodzi ona w obrębie poszczególnych szeregów. Opozycję stopnia otwarcia realizują na płaszczyźnie semantycznej takie dźwięki, jak:

|i| : |e| — |úije| : |úeje|; |úžiť| : |úěžić|; |žífka| : |žefka|;

|i| : |a| — |śino| ‘niebieski kolor’ : |śano|, |úino| : |úano|, |Mirka| : |marka| ‘jakość czegoś’;

|u| : |o| — |ńut| : |ńot| ‘prosięta z tego samego wylęgu’, |buli| ‘płaci’ : |boli|; |kuśi| : |kośi|;

|u| : |a| — |kara| : |kura|, |buk| ‘drzewo’ : |bak| ‘pojemnik na paliwo’, |bruk| ‘szosa z kamienia’ : |brak|;

|o| : |a| — |dužo| ‘przysłówek’ : |duża| ‘przymiotnik’, |dųuto| ‘mian. l. poj.’ : |dųuta| ‘mian. l. mn.’, |žvono| ‘mian. l. poj.’ : |žvona| ‘mian. l. mn.’.

Przedstawione opozycje pozwalają w gwarze wyróżnić następujące samodzielne fonemy samogłoskowe: |i|, |e|, |a|, |u|, |o|, które tworzą 2-klasowy i 3-stopniowy trójkąt:

i		u
	e	o
	a	

Fonem $|i|$ jest realizowany jako samogłoska przednia wysoka; w badanej gwarze występuje we wszystkich pozycjach wyrazowych: w nagłosie, śródgłosie, wygłosie. W nagłosie absolutnym występowanie fonemu $|i|$ często poprzedza element protetyczny, którym zawsze jest $|\dot{\lambda}|$. W śródgłosie na granicy morfemu lub sylaby kończącej się samogłoską fonem $|i|$ jest zazwyczaj poprzedzony $|\dot{\lambda}|$, np.: $|\chi u\dot{\lambda}i nka|$, $|b u\dot{\lambda}i s k o|$, $|d u\dot{\lambda}i \eta a|$ 'od doić'. Fonem $|i|$ może więc występować:

- a) w nagłosie, np.: $|i\dot{s}e t|$ || $|\dot{\lambda}i\dot{s}e t|$; $|i\dot{g}u a|$ || $|\dot{\lambda}i\dot{g}u a|$;
- b) w śródgłosie, np.: $|\dot{n}i n a \dot{v}i \dot{z}i \dot{c}|\dot{\lambda}|$; $|\dot{s}m a r u \dot{v}i \dot{d}y o|$;
- c) w wygłosie, np.: $|k r u v a \dot{m}i|$; $|\dot{g}r a p \dot{k}i|$; $|\dot{s}e \dot{z}i|$.

Dla badanej gwary charakterystyczne jest zjawisko poszerzenia zakresu występowania fonemu $|i|$ kosztem fonemu $|e|$ w pozycji nie akcentowanej. Oto typowa dla tego terenu neutralizacja opozycji stopnia otwarcia $|e|$: $|i| \geq |i|$ w pozycji nie akcentowanej:

- a) w śródgłosie $|\dot{v}i l g' a n u c|$, $|\chi l i b' o v y|$, $|\dot{p}i k' a r \dot{n}i a|$, $|\dot{r}i d \dot{n}' i c a|$;
- b) w wygłosie — $|\dot{b}' e \dot{z}i|$, $|\dot{n}' e \dot{s}i|$, $|\dot{f} a r t' o f l i|$, $|\dot{c} y l' u \dot{s}i c i|$.

Oprócz pozycji nie akcentowanej, poszerzenie zakresu występowania fonemu $|i|$ kosztem fonemu $|e|$ dokonuje się także pod akcentem. Najczęściej neutralizacja redukcyjna $|e|$: $|i| \geq |i|$ zachodzi przed $|m|$, $|n|$, $|\dot{m}|$, $|\dot{n}|$, np.: $|\dot{v}i n k \dot{s}y|$, $|\dot{k} \dot{s} y \dot{r} \dot{n}' i \dot{n} a|$, $|\dot{k} u l' i n \dot{d} \dot{n} i k|$, a także przed $|r|$, np.: $|\dot{z} a \dot{c}' i r k a|$, $|\dot{p}' i r u k|$. Fonem $|i|$ poszerza również swój zakres występowania kosztem fonemu $|e|$ po $|l|$, rzadziej przed nim, np.: $|\chi l i p|$, $|\dot{k} l i \dot{s} \dot{c}|$, $|\dot{s} \dot{p} i \chi l i \dot{s}|$, $|\dot{l} \dot{y} \dot{e} k|$, $|\dot{p} \dot{s} y l i p k a|$, $|\dot{c} \dot{r} \dot{m} i l|$.

Z dość dużej liczby przykładów, wskazujących na neutralizację redukcyjną $|e|$: $|i|$ pod akcentem w sąsiedztwie różnych fonemów spółgłoskowych — można wymienić: $|\dot{p}i k|$ 'piekł', $|\dot{v}i \dot{s} \dot{c}|$ 'wieżć', $|\dot{l}i c y|$ 'lejce', $|\dot{s} \dot{f}' i \dot{c} k a|$, $|\dot{s} i v \dot{r} \dot{n} i k|$.

Prawdopodobnie wymowa i zamiast akcentowanego e jest tu wynikiem ukraińskiej wymowy i na miejscu prasłowiańskiego \dot{e} lub staroukraińskiego \bar{e} (wzdłużonego), ewentualnie staropolskiego \acute{e} .

Samogłoska i pojawia się tylko po spółgłoskach miękkich, y zaś występuje po twardych. Wynika zatem z tego, iż samogłoska y jest wariantem pozycyjnym fonemu $|i|$.

Fonem $|e|$ jest samogłoską średnią szeregu przedniego i w gwarze kumowskiej występuje w śródgłosie i w wygłosie absolutnym, w nagłosie natomiast pojawia się rzadko. Zazwyczaj w nagłosie fonem $|i|$ realizowany jest jako $[y]$, np.: $[y\dot{g}z a \dot{m}i n]$, $[y l' i \dot{g} a n \dot{c} k i]$, $[y l \dot{y} k t r y \dot{c} n y]$, $[y \dot{g} z y k u \dot{c} \dot{z} a]$, $[y m y r y t u r a]$, choć spotyka się redukcję fonemu $|e|$ także w nagłosie, np.: $[\dot{l} i m e n t o \dot{s}]$, $[\dot{r} y m y t u r a]$, $[\dot{l} y k t r y \dot{c} n y]$.

Fonem |e| pojawia się zarówno po spółgłoskach twardych, jak i po miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych. W tym zakresie zwraca uwagę jego obecność po spółgłoskach tylnojęzykowych twardych [k], [g] i miękkich [k̄] i [ḡ], np.: [fšystke], [take], ale także [take], [droge], [mutyke], [flaške].

Występowanie takich form, jak: |peter|, |pere|, |bere|, |metya|, |pumetyo|, |zańesya|, |pšyvězua| itp. jest również zjawiskiem dość powszechnym na badanym terenie.

Fonem |e| realizowany jest także w formach 3 os. l. mn. czasu przeszłego typu: |šeli|, |veli| oraz w znajdujących się w mianowniku l. poj. rzeczownikach typu: |bober|, |meter|, |kilometer|, |vater|, |peter|, |kosek|.

Fonem |e| realizowany jest zarówno w wyrazach rodzimych, jak i zapożyczonych, np.: w wyrazie |grebla|, przyswojonym z języka ukraińskiego.

Inny niż w języku ogólnopolskim zakres występowania fonemu |e| w wyrazach |repuxa|, |derekor| daje się wytłumaczyć niedokładną percepcją wyrazów obcych.

Z wpływem ukraińskim związane jest niewątpliwie występowanie fonemu |e| w wyrazach z tzw. pełnogłosem, por. |čereda|, |čerešna|, |čeremxa|.

Systemowo fonem |e| obecny jest w takich pozycjach, jak:

- a) w sylabach otwartych, np.: |xleba|, |beži|, |neši|, |gzeži|, |seši|;
- b) w sylabach zamkniętych spółgłoską bezdźwięczną, alternującą z dźwięczną, przy czym |e| alternuje z \emptyset , np.: |xep| : |yba| : |lef| : |lva|;
- c) w sylabach zamkniętych spółgłoską bezdźwięczną, nie alternującą z inną spółgłoską, przy czym fonem |e| alternuje z \emptyset , np.: |veš| : |fšy|, |zbanek| : |zbanka|, |dašek| : |daška|, |šyupək| : |šyupka|;
- d) w sylabach zamkniętych spółgłoską dźwięczną, przy czym w przypadkach zależnych fonem |e| alternuje z \emptyset , np.: |len| : |lnu|, |sen| : |snu|.

Fonem |a| jest jedyną samogłoską środkową. Pojawia się we wszystkich pozycjach wyrazowych: w nagłosie, śródgłosie i wygłosie. W nagłosie poszerza zakres swojego występowania kosztem fonemu |e| z uwagi na jego słabą pozycję fonologiczną w tej części wyrazu, np.: |aligancki|, |aligant|, |alimentaš|.

Poszerzenie zakresu występowania fonemu |a| w stosunku do języka ogólnopolskiego notowano w następujących wyrazach: |kaꞡaꞡy še|, |na gnažže|, |laščyna|.

Powszechnie fonem |a| obecny jest w następujących pozycjach:

- a) w sylabach otwartych, np. |baba|, |ladacy|, |blaxa|, |dryvńana|, |šańe|;
- b) w sylabach zamkniętych spółgłoską bezdźwięczną, alternującą w sylabach otwartych ze spółgłoską dźwięczną, np. |žat| : |žada|, |grat| : |gradu|, |cajk| : |cajgu|, |obat| : |ubadu|, |pošlat| : |pušladu|;

c) w sylabach zamkniętych spółgłoską bezdźwięczną, alternująca z inną bezdźwięczną lub ulegającą alternacji, np.: |čas| : |času|, |bašč| : |bašču|.

Fonem |a|, pojawiając się w sąsiedztwie |ɥ| w nagłosie, tworzy dwufonemowe połączenia |aɥ| : |aɥto|, |aɥtokar| : |aɥtobus|.

Fonem |o| jest realizowany jako samogłoska tylna środkowa. W gwarze kumowskiej fonem ten występuje we wszystkich pozycjach wyrazowych: w nagłosie, śródgłosie oraz w wygłosie absolutnym. Realizowany jest zarówno po spółgłoskach palatalnych, jak i niepalatalnych, dźwięcznych i bezdźwięcznych.

Ze zjawisk wyrazowych, poszerzających zakres występowania fonemu |o|, należy wymienić:

a) wyrównania analogiczne, np.: |pšyčõxek|, |na pšože|, |na čole| 'na czele';

b) zapożyczenia obce z tzw. pełnogłosem, np.: |soɥoduɥa|, |moɥoduɥa|, |kuropka|, w liczebniku rodzaju męskoosobowego |dvoɥ|;

c) wyrazową identyfikację fonemu |u| z |o| w pozycji przed |m|, np. |tɥomačõč|.

Należy zwrócić również uwagę na występowanie fonemu |o| w pozycjach nie akcentowanych oraz pod akcentem. Fonem |o| w następujących pozycjach realizowany jest jako [o]:

a) przed *ń* w pozycji nie akcentowanej, np.: [zgóniny], [kónefka], [zvónnica];

b) przed *r* w pozycji nie akcentowanej, np.: [kóryto] : [koryt], [skórupa] : [skorup], [kórali] : [koral], alternujący z |o| w pozycji akcentowanej;

c) przed *r* w pozycji akcentowanej, np.: [ščypóro], [knóra], [maćóra];

d) przed *ɥ*, np.: [žabnóɥ], [ɥlapnóɥ], [pšyčõxek];

e) po *ɥ*, np.: [ɥóboda], [ɥópata];

f) w sylabach nie akcentowanych, alternując z |o| w sylabach akcentowanych (w innym, niż wyżej, otoczeniu), np.: [kópica] : [kopa], [stóžysko] : [stoži], [móɥuduɥa] : [mɥody], [kóćõxek] : [koćõɥ], [kópali] : [koפו], [zyzovaty] : [zyzovac];

g) w wygłosach sylab zamkniętych, kontynuując staropolskie $\bar{o} \geq \acute{o}$, np.: [vóɥ], [dóɥ], [dróp], [mrós], [spót], [lót], [ɥói], [vrók]. Samogłoska *ó*, będąca rezultatem neutralizacji, w identycznym jak *o* położeniu, nie powoduje zmiany znaczenia wyrazu, a więc jest wariantem pozycyjnym fonemu |o|.

Fonem |u| jest realizowany jako samogłoska tylna wysoka. Występuje we wszystkich pozycjach wyrazowych. Pojawia się zarówno w otoczeniu spółgłosek twardych, jak i miękkich.

Ponadto występuje: a) w sylabach otwartych, np.: |uádek|, |kupytká|, |sɥunečńík|, |pazuɥa|, |zatuɥa|, |pupełńík|, |dubytek|; b) w sylabach za-

mkniętych spółgłoską bezdźwięczną, np.: |*uptučy*li|, |*uparcu*χ|; w sylabach zamkniętych spółgłoską dźwięczną, np.: |*puńčo*χa|, |*ubgada*ć|, |*ruzbi*li|, |*udvé*zić|, |*koścu*χ|, |*udgrabi*li|.

Powyższe przykłady wskazują na to, iż fonem |u| może występować zarówno w sylabach akcentowanych, jak i w nie akcentowanych. W sylabach nie akcentowanych poszerza on znacznie swój zakres występowania kosztem fonemu |o|, z tym że neutralizacja redukcyjna |o| : |u| ≥ |u| jest częstsza w pozycji przedakcentowej niż w poakcentowej.

Zakres występowania fonemu |u| w poszczególnych częściach mowy jest szeroki.

Fonem ten występuje w rzeczownikach, czasownikach, zaimkach, przymiotnikach, przysłówkach, przyimkach i w partykułach, tworzących całość akcentowaną z wyrazem następującym, czyli w tzw. proklitykach, np.: |*pu* boku|, |*du* domu|, |*pu* négo|, |*put* pecem|, |*ud* négo| itp.

Analizowany materiał wskazuje na znaczne poszerzenie zakresu występowania fonemu |u| kosztem fonemu |o| w sylabach nie akcentowanych. Takie formy wyrazowe, jak: |*subota*|, |*kumora*|, |*dumo*vník|, |*studo*χa|, |*bu*źnica|, |*duku*adny|, |*pulov*ny|, |*mutyka*|, |*ukrong*χy|, |*ku*χyyska|, |*guspu*darski|, |*ku*χożij| itd. są powszechnie używane.

Dźwięki nosowe: Dźwięki nosowe w gwarze Kumowa występują tylko w śródgłosie; są to: [i, ɛ, ɔ, u]. Zakres ich występowania ograniczony jest do pozycji przed spółgłoskami szczelinowymi.

W związku z tym, że w języku polskim dźwięki nosowe nie występują w nagłosie, pozycją decydującą o ich relewancji fonologicznej pozostaje wygłos. Na uwagę zasługuje realizacja wariantu, który jest wymawiany w wygłosie jako dźwięk ustny równy jakościowo fonemowi |o|, np.: |*sobo*|, |*dobo*|, |*żabo*|, |*da*χo|, |*dra*χo|, |*ži*šonto|, |*krovo*|, |*ma*χo|, |*drogo*| itd.

Dźwięk [ɛ] w wygłosie traci nosowość i neutralizuje się z [e], wskutek czego opozycja fonologiczna między nimi zostaje zniesiona, np.: |*bede*|, |*makut*re|, |*χape*|, |*du*χńice|.

Dźwięk [ɔ] występuje w śródgłosie, np.: |*g*ośur|, |*dr*ożek|, |*ž*ośuo|, |*v*oś|, |*k*ośa|, |*st*ośka|. Dźwięk ten przed spółgłoskami szczelinowymi może być również wymawiany asynchronicznie w postaci *oN*, tj. samogłoski i spółgłoski nosowej, np.: |*som*śat|. Samogłoski [ɛ], [ɔ] występujące w śródgłosie są wariantami kombinatorycznymi grup bifonematycznych |*eN*| |*oN*|.

Istnienie grup bifonematycznych |*eN*|, |*oN*| przed szczelinowymi |*S*|, np.: |*m*enso|, |*k*onsa| jest wynikiem oddziaływania na tę gwarę fonologicznego systemu gwar ukraińskich, które nie mają samogłosek nosowych.

W pozostałych pozycjach dźwięki nosowe pojawiają się albo jako wyżej omówione połączenia, albo też neutralizują się z podstawowymi dla nich

fonemami ustnymi, zatracając przy tym nosowość, np.: |beʒi|, |ide|, ale też |ʒvignuć| || [ʒvignuć]; |maχnuć| || [maχnuć]; |rypnuć| || [rypnuć]; |kivnuć| || [kivnuć].

Nieobcym zjawiskiem w badanej gwarze jest także realizacja śródgłosowych grup bifonematycznych |uN| jak [y] także przed zwartymi, np.: [vasuk], [povus], [paɣuk], [kabyuk].

Ze względu na słabą stabilność fonologiczną dźwięków nosowych (nie występują one w nagłosie i w wygłosie, w śródgłosie zaś najczęściej przed spółgłoskami szczelinowymi, przy czym fakultatywnie, bardzo często też identyfikują się z odpowiednimi fonemami samogłoskowymi) nie mogą być one uznane za samodzielne fonemy, lecz za warianty dwufonemowych grup złożonych z samogłoski i spółgłoski nosowej, np.: [ɔ] = |o + n| lub [ɛ] = |e + n| lub |e + m|.

Z analizy wynika, że samodzielnymi fonemami w gwarze kumowskiej są: |i|, |e|, |a|, |o|, |u|. Uderza więc nie tylko ubóstwo fonemów, ale też mała liczba wariantów poszczególnych fonemów. Należy jednak zwrócić uwagę na szeroki zakres występowania poszczególnych fonemów. Duży udział w tworzeniu systemu fonologicznego gwary Kumowa mają dźwięki nosowe, których realizacja w wymowie nie jest ściśle określona: albo neutralizują się z fonemami ustnymi i zatracają nosowość, albo są realizowane jako grupy bifonematyczne i zachowują nosowość. Wynika z tego, iż wpływ na ukształtowanie się istniejącego systemu fonologicznego badanej gwary miał system fonologiczny języka ogólnopolskiego, posiadający samogłoski nosowe, a także system fonologiczny gwar ukraińskich, które nie mają dźwięków nosowych.

ROZWIĄZANIE SKRÓTÓW

AGL — *Kartoteka Atlasu gwar Lubelszczyzny*, materiały zebrane w latach 1957–1959 według kwestionariusza P. Smoczyńskiego, Zakład Języka Polskiego UMCS w Lublinie.

TGL — J. Bartmiński i J. Mazur: *Teksty gwarowe z Lubelszczyzny 1960–1976*, Wrocław 1978.

Tekst gwarowy z Kumowa: Pierwszy dzień *Wielkanocy*

Informatorka: Paulina Antoniuk, ur. 1915 r.

Davńij to Vilganuz byma najvępkše śfento v roku. To byma, aχ, parada taka, ży ho, ho! Fšyske rano jichali kuńmi du kuścoŃa, ałigancko ubrane, čyste, nove zapšęgji... Ryzurekcje to byma najvažnějša, co to pan naš, Jezus Krystus z martifyx pojstaŃ. O, to luži napravživnego śfintuvali! Śli du kuścoŃa, jak te baranki buguboŃne, za prucesjo śli i ftedy śfinconke pušfećić

pšynušíli. Ní tak jak, žíš, bu kedyś to inačy byµo: dupiro ftedy kšonc šfeńćiu, χto co maµ, žyby muk zara spożyć, jak du domu pšyježi. A šfińćili fšysko, ní tak, jak žíš, navyt caµe proše, jak χto bugaty byµ. Pšyvažně to luži biduvali, no to pšynušíli, co mogli: χlip, jaki z utrembuf pičony, piroguf, kšan, jajka, palonke, sul, tam inne ješče, no co χto maµ; jak muk, to i pento kiµbasy, babke vilganocne, tyko žy ta baba byµa taka, žy caµa ružina najeść se mogµa. Teras to šfenco jag dla ptaškuf, pu troška čegoś tam, a kedyś to nafsazali fšyskego f košyk ut kartofli, žyby fšyske v domu se najedli, a ní tyko puprubuvali. Nikture to χiχali du kuścoµa ješče pšyt fšχodem sµońca, žyby tam χuš fčeśni być. Kedyś to i taryn palili f subote rano, to večur, a kedyś to ne, fšysko k'seža pupšyinačali: to f subote rano, n'i večur, a kedyś to ne, fšysko v ryzurekcje. Ažaduf byµo ftedy peµno put kuścoµem! Každý vežaµ, žy coś skužysta: to piroga, to tam navyt pare grośy χi abo jakij sµuńiny kavayyk. Luži to ftenčas Jakeś take buguboĵne byli, du tego kuścoµa garneli se; dla niχ to fšysko sfente byµo, navyt kšonc sfenty byµ: co puvežaµ to čša byµo robić, bu to kšonc kazaµ. Žíš to χuš tak ní ma — každý žyji jak mu se pudobi. Tera niχt se ní uglonda čy to post, čy ne, tyko jak ma se najiść kiµbaχy čy vypić, to χi i piĵi a davńij navyt jak luži měli co dubrego zjeść [bu pšyvažn'e to bidota byµa], to čykali, až beži možna. Žíš niχt tam na nic ní uvažá.

Taryn to tak luži µapali z ogná, žy maµo v něgo ní puvalatyvali, tak se pχali. Tak samo i pχali se jak šfincone vode nabirali.

Po tym, značy χuš pu tyĵ caµyĵ mśy, to χto tyko końi maµ, to tak se špeśyµ, žy no! Čym prenzy každý χcaµ du domu duĵeχáć i to pšerśy níś inne guspudažy, žyby mu se fšysko na polu uružiµo f tym roku, bu take zabubony byli i luži v niχ vižyli. Pupyňzali końi batem, ledvo se mša skuńčyµa, χoc ftedy to i trudno byµo na droge se dostać, jak fšyske se pχali. Nikture to navyt ftedy zbože šfińćili, žyby na vosne, razem z ĵarym pośáć, bu vižyli, žy lepśy uražaĵ beži. Ne vim čy to byµa pravda, možy być, žy i tak.

Jak χuš fšyske vyµuzone, pu pośce, a niχture to χuš ud Vilgego Pontku nic ní jedli, a navyd vody ní pili. χuš tera mogli jeść i f pšerśy kulijnośći ĵadµo se pušfincone. Tam ní byµo movy, žyby začynaµ jeść χto inny, níś oĵec abo χto najstarśy v ružińe. Fšyske se žilili ĵizeńem: χlebem, solo, jajkem i žyčyli sobi dužo dubrego i tam takij. . . Luži to mocno pšyžyvali. Starśe luži muvili, žy pu śńadańu, f pšerśy žen Velgij Nocy, ní volno kµaść se spać, bu bedo bužaki rośli v zbožu i beži marne zbože. Žiśa χuš luži ní uvažajo na take žečy, ali kedyś to vižyli. To take sfento, žy navyt ní možna byµo spać, bu tu veľge sfento byµo.

RÉSUMÉ

L'article concerne les patois des environs de Kumów, qui n'ont pas encore fait l'objet de ce type de recherches. L'auteur s'est proposé d'établir l'inventaire des phonèmes à travers la distinction des paires minimales qui prend en compte l'opposition de la localisation et l'opposition des degrés d'ouverture. A la suite de cette analyse on constate que le patois en question comporte les phonèmes vocaliques suivants: [i], [e], [a], [u], [o]. Ce sont aussi leurs lieux d'apparition qui ont été décrits. Les nasales ont, dans le patois de Kumów, une faible stabilité phonologique et elles n'apparaissent qu'à l'intérieur des syllabes devant les consonnes fricatives. Cela est dû à l'influence du système phonologique de la langue polonaise et du système vocalique des patois ukrainiens où les sons nasaux n'apparaissent point.

